Gramatika bosanskoga jezika

za

srednje škole.

Dio I. i II.

Nauka o glasovima i oblicima.

Prodaje se kruto vezana po 40 novčića.

SARAJEVO
1890.
Nakladom zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu
Štampa zemaljske štamparije.

Gramatika
bosanskoga jezika

za

srednje škole.

—

Dio I. i II.

Nauka o glasovima i oblicima.

SARAJEVO
1890.
Nakladom zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu.
Štampa zemaljske štamparije.

Izdavač reprint-izdanja:
BOSANSKA RIJEČ — DAS BOSNISCHE WORT, Wuppertal
Schwarzbach 9A, Tel/Fax 0202/648 17 07
— Zahvaljujući prijateljima BOSANSKE RIJEČI
ovo reprint-izdanje štampano je u 3.000
primjeraka, umjesto u 500 koliko je prvobitno
bilo predviđeno — Štampanje završeno u julu mjesecu
1994. — Štampa i povez: MARIBORSKI TISK, Maribor, Slovenija

*Zahvalni smo profesoru Dr. MUHAMEDU HUKOVIĆU, koji
nam je skrenuo pažnju na ovu rijetku i dragocjenu knjigu*

Uvod.

§ I. Što je gramatika i kako se dijeli.

Gramatika je nauka o jeziku i uči nas zakone jezika.

Gramatika se dijeli na četiri dijela, a ovi jesu:

1. *nauka o glasovima;*
2. *nauka o oblicima;*
3. *osnove* ili nauka o tvorenju riječi;
4. *sintaksa* ili nauka o rečenicama.

§ 2. Što su glasovi.

Glasovi su zvuci proizvedeni govorom; u pismu označujemo ih pismenima. Oni su najsitniji dijelovi, koji se spajaju megju sobom, da odatle postane riječ.

Tako, ako spojimo glasove *o, t, a, c,* imamo riječ *otac,* a od glasova *m, a, j, k, a* postaje riječ *majka.*

§ 3. Što su oblici.

Oblici su potpune riječi, kakve jezik upotrebljava u svezi s drugim riječima.

Tako su gramatički oblici: *matere, materama, ovaj, ovoga, učiti, učim, učio.*

§ 4 Što su osnove.

Osnovom zovemo onaj dio riječi, koji ostaje u njoj nepromijenjen i pridržava uvijek svoje glavno značenje. Iz osnove izvagjaju se razni oblici riječi.

Tako u gornjim riječima imamo osnove: *mater, ov* i *uči.*

§ 5. Što je rečenica.

Rečenica je misao iskazana riječima.

U svakoj rečenici imamo najmanje dvije česti, koje su nam potrebne, da misao bude potpuna. Te dvije česti jesu:

1. *subjekat* ili *podmet,*
2. *predikat* ili *prirok.*

Subjekat je ono, o čemu se nešto govori, i stoji na pitanje: *ko* ili *što;* a *predikat* je ono, što se o subjektu kaže.

Tako uzmimo n. pr. rečenice:

Sunce grije. — Učitelj predaje. — Učenik učaše. — Prijatelj će doći. — Bog je dobar. — Kuće su lijepe. — Konj je životinja.

U njima imamo subjekte: *sunce, učitelj, učenik, prijatelj, Bog, kuće, konj;* a predikate *grije, predaje, učaše, će doći, je dobar, su lijepe, je životinja.*

Dio I.

Nauka o glasovima.

Poglavlje prvo.

Glasovi.

Glava I.

§ 6. Pismena.

A. Štampana:

A a, B b, C c, Č č, Ć ć, D d, E e,
F f, G g, Gj gj, H h, I i, J j, K k,
L l, Lj lj, M m, N n, Nj nj, O o,
P p, R r, S s, Š š, T t, U u, V v,
Z z, Ž ž, Dž dž.

B. Pisana:

A a, B b, C c, Č č, Ć ć, D d, E e,
F f, G g, Gj gj, H h, I i, J j, K k,
L l, Lj lj, M m, N n, Nj nj, O o,
P p, R r, S s, Š š, T t, U u, V v,
Z z, Ž ž, Dž dž.

Osim toga upotrebljavali su naši stari još i ova pismena:
I. staroslovjenska:

А а	Є є	І і	О о	Ѹ ѹ	Ц ц	Ь ь	Ѧ ѧ	Ѱ ѱ
Б б	Ж ж	К к	П п	Ф ф	Ч ч	Ѣ ѣ	Ѫ ѫ	Ѳ ѳ
В в	Ѕ ѕ	Л л	Р р	Х х	Ш ш	Ю ю	Ѩ ѩ	Ѵ ѵ
Г г	Ꙁ ꙁ	М м	С с	Ѡ ѡ	Ъ ъ	Ꙗ ꙗ	Ѭ ѭ	
Д д	И и	Н н	Т т	Щ щ	Ꙑ ꙑ	Ѥ ѥ	Ѯ ѯ	

II. crkvenu, gragjansku i bosansku ćirilicu (bosančicu, bukvicu), uz koja se pismena ovdje u skrižaljci navode i grčka, da se vidi, kako su ona od ovih postala.

a) Lapidarna pismena u bosanskim natpisima:

Latinska pismena	Grčka pismena	Ćirilska crkvena pismena	Ćirilska gragjanska pismena	Bosanska pismena: XIV. vijek	Početak XV. vijeka	Konac XV. vijeka	Tipski oblici
A	Α	Я	А	ɋ	ɋ, ɑ	ɋ, ɋ	ɋ
B	—	Б	Б	Б	Б, Б	Б	Б
V	В	В	В	В	□, В	○	□
G	Γ	Г	Г	Г	Г	Г	Г
D	Δ	Д	Д	A	Д	A	Д
				ili takogjer ♀	⅄	☆	
Gj	—	—	Ђ	·	·	·	
E	Ε	Є	Е	∍, ∈	Є	Ⱶ	Є
Ž	—	Ж	Ж	⋇	⋕	∗	⋇
				ili takogjer ∗ ⋔ Ж ж Ѫ Ж			
Z	Ζ	З	З	ʒ	З Ƨ	ʓ	ʒ
I	Ι, Η	И	И	Н	Н	н	Н
J	—	—	J	ǀ	·	·	·
K	Κ	К	К	ǀc	ɕ, К	ɛ	ǀc
L	Λ	Λ	Л	Λ	Л̇	∩	Λ
Lj	—	—	Љ	·	·	·	·
M	Μ	М	М	M	M	⌒	M
N	Ν	Н	Н	N	N	∼	N
Nj	—	—	Њ	·	·	·	·
O	Ο	О	О	О	О	о	о
Ō	Ω	Ѡ	—	ω	ψ	ω	ω
				ili takogjer ꙍ	ꙍ	ꙍ	
P	Π	П	П	П	П	П	П
R	Ρ	Р	Р	Þ	Þ Г°	Þ	Þ
				ili takogjer Þ	ρ	ρ	
S	Σ	С	С	ς	С	(	С
T	Τ	Т	Т	Т	Ш	m	Ш
Ć	—	—	Ћ	·	Ѫ	Ѫ	Ѫ
				ili takogjer Ѫ Ѫ Ѫ ♀ †			
U	ΟΥ	Ꙋ	У	ȣ	ȣ	ɣ	ȣ
F	Φ	Ф	Ф	·	·	ф	·
H	Χ	Х	Х	Х	Х	Х	Х
C	—	Ц	Ц	Ч	Ч	Ч	Ч
Č	—	Ч	Ч	V	V	v	V
Dž	—	—	Џ	·	·	·	·
Š	—	Ш	Ш	Ш	Ш	ш	Ш
Ju	—	Ю	—	Ю	Ю, Ю	Ю	Ю
Je, ja	—	Ѣ	—	Ѣ	Ѣ	Ѣ	Ѣ
—	—	Ь	—	Ь	Ь	Ь	Ь

b) Bosančica u rukopisu :

Latinica	Pismena na kamenom spomeniku XVIII. vijeka	Pismo na staroj olovnoj ploči	Manastirsko pismo	Begovsko pismo	
				u Krajini	u Hercegovini
A					
B					
V					
G					
D					
Gj					
E					
Ž					
Z					
I					
J					
K					
L					
Lj					
M					
N					
Nj					
O					
P					
R					
S					
T					
Ć					
U					
F					
H					
C					
Č					
Dž					
Š	ш				

Glava II.

§ 7. Kako se dijele glasovi.

Glasovi se dijele na dvije vrste: 1. *samoglasnike*, 2. *suglasnike*.

Samoglasnici (vokali) mogu se sami za sebe izgovarati, a jesu ovi: *a, e, i, o, u.*

Svi ostali glasovi jesu *suglasnici* (konsonanti), jer se mogu samo zajedno sa samoglasnicima izgovarati.

Jedini se suglasnik *r* može i bez samoglasnika izgovarati, pa se onda kaže, da je *r* samoglasnik. Tako je n. pr. u riječima: *rgja, rt, vrt r* samoglasnik.

Pazi. Ako uz samoglasnik **r** stoji koji pravi samoglasnik, običava se u pisanju **r** kao samoglasnik označivati apostrofom ('). Tako n. pr. **umr'o, vr'o, za'rgjati.**

Glava III.

Samoglasnici.

§ 8. Kako se dijele samoglasnici.

Samoglasnike možemo razdijeliti na dvije vrste: na *tvrde* i *meke*.

Samoglasnici tvrdi jesu: **a, o, u,**
a meki su: **e, i.**

§ 9. Glasovni zakoni samoglasnikâ.

Glavni glasovni zakoni samoglasnikâ jesu:

1. *sažimanje*, 2. *izjednačivanje*, 3. *duljenje*, 4. *snaženje* i 5. *ukidanje zijeva.*

I. Sažimanje ili slijevanje samoglasnikâ.

Često se dogagja, da dva jednaka samoglasnika stoje jedan do drugoga, i tada se sažimaju ili slijevaju u jedan dugi samoglasnik.

Najobičnija sažimanja jesu ova:

od **aa** biva **ā**, n. pr. *znāh* od *znaah*,

„ **oo** „ **ō**, „ „ { *pō* „ *poo* (pol), *sō* „ *soo* (sol),

„ **ii** „ **ī**, „ „ *prīdem* „ *priidem*.

Primjedba. Tomu možemo pribrojiti i *nēsam* (istočno) mjesto *nijesam* od *ne jesam*.

II. Izjednačivanje samoglasnikâ.

Kada dva nejednaka samoglasnika stoje jedan do drugoga, mogu se izjednačiti; a to može biti na dva načina: ili prvi samoglasnik izjednači sebi drugi, ili drugi izjednači sebi prvi, te se onda dva jednaka samoglasnika po I. sažimaju u jedan dugi.

Tako od **ao** biva **oo** = **ō**: *došao-došoo-došō*,
ili „ **ao** „ **aa** = **ā**: *došao-došaa-došā*,
„ **ae** „ **ee** = **ē**: *šesnaest-šesneest-šesnēst*,
„ **ei** „ **ee** = **ē**: *ne imam-neemam-nēmam*,
„ **oa** (oja) „ **aa** = **ā**: *pojas-poas-paas-pās*,
„ **oi** (oji) „ **ii** = **ī**: *koji-koi-kii-kī*,
„ **oe** (oje) „ **oo** = **ō**: *dobroje-dobroe-dobroo-dobrō*.

III. Duljenje samoglasnikâ.

Duljenje samoglasnikâ potrebno je, da se uzmogne razlikovati značenje riječi.

Duljenjem nastaju ove promjene:

e se mijenja u **ije**: *leći-lijegati*,
o „ „ „ **a**: *lomiti-prelamati*,
ĭ „ dulji „ **ī**: *vĭti-vijati*,
è „ „ „ **ē**: *glèdati-poglēdati*,
je „ „ „ **ije**: *pjevati-popijevati*.

IV. Snaženje samoglasnikâ.

Snaženje ili jačanje zove se pretvaranje slabijega samoglasnika u jači.

Snaženjem nastaju razlike u značenju riječi.

Tako **e** snaži u **o**: *vesti-voz, voziti,*
teći-tok, točiti,
i „ „ **oj**: *biti-boj,*
liti-loj,
viti-zavoj,
u „ { *a)* „ **ov**: *kupuati (kupujem)-kupovati,*
sluti-slovo, blagosloviti,
b) „ **av**: *sluti-slava.*

Primjedba. Negda bio je i suglasnik **l** samoglasne naravi, kao što je **r** još i danas, pa po tome i ova dva glasa snaže ovako: *mrtav-mrijeti-umirati, smrt-pomor; razdrt-razdrijeti-razdirati, razdrla-razderati-razdor; kl: klati-koljem; ml: mljeti-meljem; tlk: tlak, tlačiti.*

V. Ukidanje zijeva.

Kada dva samoglasnika stoje jedan do drugoga, kaže se, da je izmegju njih zijev.

Takav zijev naš jezik ne podnosi, već ga obično ukida, a to biva ovako:

1. Megju samoglasnike umeće se suglasnik **j** ili **v**.

Tako od *viti* imamo *viati,* a mjesto toga *vijati,*
„ *ubiti* „ *ubiati,* „ „ „ *ubijati,*
„ *postati* „ *postaati,* „ „ „ *postajati,*
„ *pokriti* „ *pokriati,* „ „ „ *pokrivati,*
„ *sniti* „ *sniati,* „ „ „ *snivati,*
„ *dati* „ *daati,* „ „ „ *davati.*

Pazi. Tako se umeće **v** i mjesto **h**, kad se ovo ne izgovara, n. pr. **duvan** mjesto **duan** za **duhan**, **muva** mjesto **mua** za **muha**.

2. Ako je jedan od samoglasnikâ **i** ili **u**, onda se **i** pretvara u suglasnik **j**, a **u** snaži u **ov**.

Tako od *hvaliti* imamo *hvalien,* a mjesto toga *hvaljen,*
„ *raniti* „ *ranien,* „ „ „ *ranjen,*
„ *kupujem* „ *kupuati,* „ „ „ *kupovati,*
„ *kujem* „ *kuati,* „ „ „ *kovati.*

§ 10. Kad ostaje zijev.

Zijev ostaje u ovim prilikama:

1. kad je riječ, koja počinje samoglasnikom, sastavljena s prijedlogom, koji se svršuje na samoglasnik. Tako *poiskati, naići, nauka, preorati, poubijati;*

2. ako je drugi samoglasnik **o**, koje je postalo od **l**, n. pr. *selski-seoski, silno-siono, misal-misao, bil-bio, vikal-vikao;*

3. u brojevima: *dvanaest, trinaest, petnaest* i t. d.

§ 11. Samoglasnik o iza nepčanih suglasnika.

Samoglasnik **o** iza nepčanih suglasnika: *č, ć, š, ž, j, gj, lj, nj* i iza *c* ne može stajati, već se zamjenjuje samoglasnikom *e*, n. pr.

mačem	mjesto	*mačom*
vrućega	"	*vrućoga*
Urošem	"	*Urošom*
noževi	"	*nožovi*
mojega	"	*mojoga*
Gjorgjem	"	*Gjorgjom*
kraljev	"	*kraljov*
sužnjem	"	*sužnjom*
ocem	"	*ocom.*

Primjedba. Ipak u sastavljenim riječima stoji i iza ovijeh suglasnika **o**, a ne **e**, n. pr. *gočobija, trećojagnjenica, mišomor, kožoder, zmijoglav, zemljopis, donjoselac, suncokret.*

§ 12. Samoglasnik se oduzima ili dodaje.

1. Samoglasnik se može oduzeti riječi:

a) s početka (afereza), n. pr. *talijanski* mjesto *italijanski;*
b) s kraja (apokopa), n. pr. *sad, još* ili *jošt* mjesto *sada, jošte;*
c) iz sredine (sinkopa), n. pr. *na njga, po njga* mjesto *na njega, po njega.*

Tako se čuje u prostom govoru i: *ovliko, ovlišno, onliko, kolko, tolko* mjesto *ovoliko, ovolišno, onoliko, koliko, toliko.*

2. Samoglasnik se može dodati riječi:

a) na početku (proteza), n. pr. *obrva* uz staro *brv;*
b) na kraju (epiteza), n. pr. *kroza nj* mjesto *kroz nj, preda me* mjesto *pred me;*
c) u sredini (epenteza), n. pr. *staraca, sestara* od *starci, sestre.*

Glava IV.

Suglasnici.

§ 13. Kako se dijele suglasnici.

Suglasnike možemo razdijeliti:

1. *po organu,* kojim se izgovaraju, ili po mjestu u ustima, gdje se izgovaraju,
2. *po naravi,*
3. *po zvuku.*

I. *Po organu* ili po mjestu u ustima dijele se na:

a) grlene: *k, g, h,*
b) nepčane: *č, ž, š, ć, j, gj, dž, lj, nj,*
c) zubne: *d, t, c, z, s,*
d) usnene: *b, v, p, f, m,*
e) jezične ili slitne: *l, n, r.*

II. *Po naravi* dijele se na:

a) meke: *c, č, ć, ž, š, gj, dž, j, lj, nj,*
b) tvrde: svi ostali.

III. *Po zvuku* dijele se na:

a) jasne: *b, v, g, d, -, -, z, ž, gj, dž, -, m, n, r, l,*
b) mukle: *p, f, k, t, c, h, s, š, ć, č, j, -, -, -, -.*

Primjedba. Suglasnici **c, z, s** zovu se po svom zvuku **sični.**

§ 14. Glasovni zakoni suglasnikâ.

Glavni glasovni zakoni suglasnikâ jesu:

1. *pretvaranje,* 2. *jotovanje,* t. j. promjena, koja nastaje zbog suglasnika **j**, 3. *izjednačivanje* nejednakih suglasnika, 4. *razjednačivanje,* 5. *izmjena,* 6. *otpadanje* i *ispadanje* suglasnika.

I. Pretvaranje suglasnikâ.

A. Pretvaranje grlenih suglasnika.

1. Grleni suglasnici **k**, **g**, **h**, ako za njima slijedi **e**, pretvaraju se u nekim prilikama u dotične nepčane, i to:

a) **k** u **č**, n. pr.

gjače	mjesto	*gjake*
junače	„	*junake*
pastorče	„	*pastorke*
peče	„	*peke*
rečenica	„	*rekenica;*

b) **g** u **ž**, n. pr.

Bože	mjesto	*Boge*
druže	„	*druge*
diže	„	*dige*
stiže	„	*stige*
pobježe	„	*pobjege*
vržemo	„	*vrgemo*
žežete	„	*žegete*
žežen	„	*žegen;*

c) **h** u **š**, n. pr.

duše	mjesto	*duhe*
vrše	„	*vrhe*
oraše	„	*orahe.*

Ovako se mijenja i suglasnik **c** pred **e** u **č**, a **z** u **ž**, n. pr.

oče	mjesto	*oce*
starčev	„	*starcev*
jarčevina	„	*jarcevina*
kneže	„	*kneze*
kneževina	„	*knezevina.*

2. Grleni suglasnici **k**, **g**, **h**, ako za njima slijedi **i** kao nastavak za razne oblike riječi, pretvaraju se u dotične sične, i to:

a) **k** u **c**, n. pr.

junaci	mjesto	*junaki*
momcima	„	*momkima*

hajduci mjesto *hajduki*
ruci „ *ruki*
učenici „ *učeniki*
djevojci „ *djevojki*
peci „ *peki*
reci „ *reki*
tecite „ *tekite;*

b) **g** u **z**, n. pr.

ulozi mjesto *ulogi*
vrazi „ *vragi*
nozi „ *nogi*
lezi „ *legi*
vrzi „ *vrgi*
strizite „ *strigite;*

c) **h** u **s**, n. pr.

siromasi mjesto *siromahi*
orasi „ *orahi*
svrsi „ *svrhi*
uzdasima „ *uzdahima.*

Primjedba. Ako za grlenim suglasnicima **k**, **g**, **h** slijedi **i** kao nastavak za izvagjanje novih riječi, onda se pretvaraju u dotične nepčane, n. pr.:

a) *momčić* mjesto *momkić*
junačina „ *junakina*
ručica „ *rukica*
djevojčina „ *djevojkina*
mučiti „ *mukiti*

b) *božić* „ *bogić*
rožina „ *rogina*
nožica „ *nogica*
ložiti „ *logiti*

c) *snašica* „ *snahica*
trbušina „ *trbuhina*
siromašić „ *siromahić*
osušiti „ *osuhiti.*

Tako prelazi u tom slučaju i **c** u **č**:

lončić mjesto *loncić*
ovčica „ *ovcica*
jarčina „ *jarcina*
jamčiti „ *jamciti.*

3. Sastavine **kt, gt, ht** pretvaraju se pred **i** u **ć**:

reći od *rekti*
peći „ *pekti*
žeći „ *žegti*
leći „ *legti*
vrijeći „ *vrijehti.*

Pazi. U nekim prilikama govori se: 1. **v** mjesto **m**, n. pr. guvno mjesto gumno, tavnica mjesto tamnica; 2. **l** mjesto **n** i **lj** mjesto **nj**, n. pr. mlogo mjesto mnogo, mlidijaše mjesto mnidijaše, sumlja mjesto sumnja; 3. **r** mjesto **ž**, n. pr. moreš mjesto možeš, renem mjesto ženem.

B. Pretvaranje suglasnika l.

1. Suglasnik **l**, kad stoji na kraju riječi ili sloga, pretvara se u **o**. Tako

od *stol* biva *stoo-stō*
„ *vol* „ *voo-vō*
„ *bil* „ *bio*
„ *rekal* „ *rekao*
„ *pepel* „ *pepeo*
„ *selce* „ *seoce*
„ *velma* „ *veoma*
„ *svilna* „ *sviona.*

Pazi. Ima ipak takih prilika, u kojima se ne pretvara. Tako od dulac, žalac, zalac glasi genitiv dulca, žalca, zalca, a ne: duoca, žaoca, zaoca. Isto se tako često govori: ždral, ugal, kal, val, topal uz ždrao, ugao, kao, vao, topao, a palac kao prst glasi palca, a u točku paoca.

2. Ako bi pred takovim **o** imalo stajati **ije** ili **je**, onda se mjesto **ije** ili **je** govori **i**.

Tako: *bio* mjesto *bijeo*
dio „ *dijeo*
umio „ *umjeo*
vidio „ *vidjeo*
dioba „ *dijeoba*
Biograd „ *Bijeograd.*

Ali dok se povraća **l**, povraća se i **ije** ili **je**. Tako: *bijela, dijela, umjela, vidjela.*

Pazi. Katkad se govori i ovdje na kraju riječi ili sloga **l** mjesto **o**, pak onda ostaje **ije** ili **je**, na pr.: bijel, cijel, dijel mjesto bio — cio — dio. Tako od cijelac i bijelac glasi genitiv cijelca i bijelca uz bioca; tako i cjelcat i bijelka.

II. Jotovanje ili pretvaranje suglasnikâ pred j.

1. Zubni suglasnici *d, t, z, s* i *c* slijevaju se sa suglasnikom **j** ovako:

a) **d-j** daje jedan glas **gj**, n. pr.

mlagji	od	*mlad-ji*
slagji	„	*slad-ji*
gragjanin	„	*grad-janin*
lagja	„	*lad-ja*
svagja	„	*svad-ja*
megju	„	*med-ju*
pohagjati	„	*pohad-jati*
rogjen	„	*rod-jen*
igjem	„	*id-jem*
vogjah	„	*vod-jah*
glogjem	„	*glod-jem;*

b) **t-j** daje jedan glas **ć**, n. pr.

ljući	od	*ljut-ji*
žući	„	*žut-ji*
lišće	„	*list-je*
braća	„	*brat-ja*
pruće	„	*prut-je*
vraćati	„	*vrat-jati*
uhvaćen	„	*uhvat-jen*
dopušćenje	„	*dopust-jenje*
benećem	„	*benet-jem;*

Pazi. Kada se ipak piše **dj** i **tj** a ne **gj** i **ć**, vidi § 22.

c) **z-j** daje jedan glas **ž**, n. pr.

brži	od	*brz-ji*
gažen	„	*gaz-jen*
grožah	„	*groz-jah*
dižem	„	*diz-jem;*

d) **s-j** daje jedan glas **š**, n pr.

prošen	od	*pros-jen*
sjenokoša	„	*sjenokos-ja*
obješen	„	*objes-jen*
nošah	„	*nos-jah*
pišem	„	*pis-jem;*

e) **c-j** daje jedan glas **č**, n. pr.

lončar	od	*lonc-jar*
Jajčanin	„	*Jajc-janin*
Bistričanin	„	*Bistric-janin*
bačen	„	*bac-jen*
mičem	„	*mic-jem.*

2. Suglasnici jezični slijevaju se sa suglasnikom **j** ovako:

a) **l-j** daje jedan glas **lj**, n. pr.

seljak	od	*sel-jak*
veselje	„	*vesel-je*
mišlju	„	*misl-ju*
bjelji	„	*bjel-ji*
hvaljen	„	*hval-jen*
koljem	„	*kol-jem*
zahvaljivati	„	*zahval-jivati*
razmišljati	„	*razmisl-jati;*

b) **n-j** daje jedan glas **nj**, n. pr.

stanje	od	*stan-je*
kamenje	„	*kamen-je*
ranjen	„	*ran-jen*
zabranjivati	„	*zabran-jivati*
ispražnjivati	„	*isprazn-jivati*
Bošnjak	„	*Bosn-jak.*

3. Grleni suglasnici **k, g, h** slijevaju se sa suglasnikom **j** ovako:

a) **k-j** daje jedan glas **č**, n. pr.

Visočanin	od	*Visok-janin*
unučad	„	*unuk-jad*
jači	„	*jak-ji*
jačati	„	*jak-jati*
skačem	„	*skak-jem;*

b) **g-j** daje jedan glas **ž**, n. pr.

draži	od	*drag-ji*
laža	„	*lag-ja*
pomažem	„	*pomag-jem;*

c) **h-j** daje jedan glas **š**, n. pr.

duša od *duh-ja*
pušem „ *puh-jem*
gluši „ *gluh-ji*
tiši „ *tih-ji*
suši „ *suh-ji.*

4. Usneni suglasnici: **b, v, p, m,** ako iza njih slijedi **j**, umeću izmegju sebe i suglasnika **j** glas **l**, koji se sa **j** slijeva u jedan glas **lj**, n. pr.

tuplji mjesto *tup-ji*
življi „ *živ-ji*
slablji „ *slab-ji*
zdravlje „ *zdrav-je*
groblje „ *grob-je*
grmlje „ *grm-je*
Novljanin „ *Nov-janin*
gibljem „ *gib-jem*
hramljem „ *hram-jem*
dozivljem „ *doziv-jem*
skupljati „ *skup-jati*
pozdravljati „ *pozdrav-jati*
kupljen „ *kup-jen*
drobljen „ *drob-jen.*

Isto tako biva i kod suglasnika **f**, n. pr. *Vakufljanin* mjesto *Vakuf-janin.*

III. Izjednačivanje suglasnikâ.

1. Mukli suglasnik pretvara se ispred jasnoga u jasni, n. pr.

svadba mjesto *svatba*
zgaziti „ *sgaziti*
zbor „ *sbor*
zadužbina „ *zadušbina*
svjedodžba „ *svjedočba*
regbi „ *rekbi*
šezdeset „ *šesdeset (šestdeset).*

2. Jasni suglasnik ispred mukloga pretvara se u mukli, n. pr.

klupko	mjesto	*klubko*
potpis	„	*podpis*
bokca	„	*bogca*
slatko	„	*sladko*
teško	„	*težko*
oteščati	„	*otežčati*
muški	„	*mužki*
drukčije	„	*drugčije*
zepsti	„	*zebsti*
mnoštvo	„	*množtvo*
istrčati	„	*iztrčati*
iskopati	„	*izkopati*
ràspustiti	„	*razpustiti*
usporediti	„	*uzporediti*
besposlen	„	*bezposlen.*

3. Suglasnik **s** pred nepčanim suglasnicima, osim pred j, pretvara se u **š**, a **z** u **ž**, n. pr.

ščepati	mjesto	*sčepati*
lišće	„	*lisće*
pošljedica	„	*posljedica*
prošnja	„	*prosnja*
nošnja	„	*nosnja*
grožgje	„	*grozgje*
pažnja	„	*paznja*
ražljutiti	„	*razljutiti.*

Isto tako pretvara se i **h** pred **č** i **ć** u **š**, n. pr. *aščija, bašča* mjesto *ahčija, bahča; Bihać-Bišća* mjesto *Bihća*, *šći* mjesto *hći (kći), šćadijaše* mjesto *hćadijaše.*

IV. Razjednačivanje suglasnikâ.

Kada se dva jednaka suglasnika dese jedan do drugoga, onda se razjednače. To biva obično kod sastavina **tt** i **dt**, koje se pretvaraju u **st**, n. pr.

plesti	od	*pletti*
mesti	„	*metti*
čast	„	*čatt*
krasti	„	*kradti*
sjesti	„	*sjedti*
vlast	„	*vladt.*

V. Izmjena ili premještaj suglasnikâ.

Katkad suglasnici mijenjaju svoja mjesta, te gdje je prvi stajao, dolazi drugi, a gdje je stajao drugi, dolazi prvi, n. pr.

mogila		mjesto	*gomila*
noriti		„	*roniti*
sav		„	*vas*
tko		„	*kto*
caklo	(-tsaklo)	„	*staklo*
doći	(-dotji)	„	*dojti*
naći	(-natji)	„	*najti*
poći	(-potji)	„	*pojti.*

VI. Otpadanje i ispadanje suglasnikâ.

1. Kada se u riječi dese dva jednaka suglasnika jedan do drugoga, onda prvi otpada. Ta dva suglasnika postaju često jednaka izjednačivanjem nejednakih (vidi III.). Tako

odati	mjesto	*oddati*		
podajnik	„	*poddajnik*		
iza	„	*izza*		
raznati	„	*razznati*		
rasuditi	„	*rassuditi*	od	*razsuditi*
raslati	„	*rasslati*	„	*razslati*
isjeći	„	*issjeći*	„	*izsjeći*
išarati	„	*iššarati*	„	*izšarati*
ražariti	„	*ražžariti*	„	*razžariti*
devedeset	„	*deveddeset*	„	*devetdeset*
šezdeset	„	*šezddeset*	„	*šestdeset.*

2. Suglasnik **v** iza suglasnika **b** otpada, n. pr.

oblak	mjesto	*obvlak*
običaj	„	*obvičaj*
objesiti	„	*obvjesiti*
obeseliti	„	*obveseliti*
obojak	„	*obvojak.*

3. Ispred suglasnika **n** ispadaju katkad suglasnici **b, d, t, k, p,** n. pr.

ginuti	mjesto	*gibnuti*
šinuti	„	*šibnuti*
otkinuti	„	*otkidnuti*

grnuti	mjesto	*grtnuti*
krenuti	„	*kretnuti*
pisnuti	„	*pisknuti*
tonuti	„	*topnuti.*

4. Zubni suglasnici **d** i **t** izbacuju se pred **c**, **č** i **dž**, n. pr.

srce	mjesto	*srdce*
kaca	„	*kadca*
ocijepiti	„	*odcijepiti*
očepiti	„	*odčepiti*
suče	„	*sudče*
kačara	„	*kadčara*
oca	„	*otca*
zadaci	„	*zadatci*
pače	„	*patče*
pličina	„	*plitčina*
očev	„	*otčev*
sadžija	„	*satdžija* ili
sačija	„	*satčija.*

5. Zubni suglasnici **d** i **t** u sastavini **zd**, **st** i **št** ispadaju pred **b**, **l**, **lj**, **n**, **nj**, n. pr.

gozba	mjesto	*gozdba* od *gostba*
rasla	„	*rastla*
boleśljiv	„	*bolestljiv*
košljiv	„	*kostljiv*
bolesnik	„	*bolestnik*
korisno	„	*koristno*
pozno	„	*pozdno*
igrališni	„	*igralištni*
pozorišni	„	*pozorištni*
kršnjak	„	*krstnjak*
požnjaka	„	*pozdnjaka*
godišnji	„	*godištnji.*

6. Suglasnik **j** iza nepčanih suglasnika i iza **r** ispada, n. pr.

noću	mjesto	*noćju*
čagju	„	*čagjju*